

«МАЪРИФАТ СИРРИГА ЕТМАК ДУШВОРДИР...»

Алишер Навоий «Насойим ул-муҳаббат» асарида ёзишча, расули акрар илм-маърифат ахлига жуда юқсан бахо бераби, уламо (олимлар) пайғамбарлар во-рисидир, умматим уламоси бани Исрол пайғамбарларидай, деган эканар. Аммо, турли гарәз-мәнбаатлар оламидан кечиб, олий руҳини олами илмларини ўрганиш куб мушкун экан. Яна Навоий, халиғи табаррук асарида ёзинчика, машҳур мусасавиуф Бозид Бистомий тушида Аллоҳ таолон кўри: «Е бори худоёв, йўл сенги не навтарў...» — деб сўрабди. Хитоби илоҳий келидикни: «Ўзинганд ўтиг, ўзинганд турли-туман манфаатларидан кечиб, ҳалиқатда хизмат қуловчи одам булини, яъни пайғамбарга ворислик килиш хар кимга ҳам наисб этовермайди. Алишер Навоий машҳорлар тили билан айтганларидек, «Тавҳид сиррини билим осон, аммо маърифат сиррига етмо душвордир...». Мини йиллар қаъридаги илм-маърифат чирогларини 1865 йилдан ёш олим Зокиржон Кутбовс

сўнг бутунлай ўчириб, оқкорани танимай келдик. Бўйдан 20 йил аввали ис-тезоддли ёш олимлардан бири машҳур академик раҳбарлигига «Жўйбор шайхларининг вакф муқларни» деган мавзуда илмиш ишинга кўл урган эди. У даврда Жоха Ахорон номини ҳатто асар сарлавҳасидан тилга олиш ҳам тақниланарди. Ёш олим ишни ўт орасини куб мушкун экан. Яна Навоий, халиғи табаррук асарида ёзинчика, машҳур мусасавиуф Бозид Бистомий тушида Жоха Ахороннига «Самарқанд ва Тошкент вилоятларида фан-маърифатни равсан тоғлириш учун, масжид, мадрасаларга вакф тарзида ҳади қылган сона-хизматини экинзорларга ва боррглари ҳакида ёзай деса, илмий кептаг «Феодал реақционерни» макташда айблаб, ишини ўтказмайди. Жоха Ахоронни «халиғи зазувичларга хизмат қылган дигарбоб» деб ёзай деса, илмий далиллар бунинг текасини ёйтбо түриди. Анчамунча мажорлардан сўнг илмий иш раҳбари, марҳум академик Муҳаммаджон Йўлдошев маслаҳати билан ёш олим Зокиржон Кутбовс

тарихи ҳужжатларни холис таҳлил қилишига кириши. Бу ўша давр учун жуда катта жасорат эди. Кейин билсам, чоризам маъмурларни Үрта Осиё ҳалқларини руҳан бирлаштирувчи буюк дигарбоблар номини тарихдан учирни учун уларнинг қатонга этган, шўролар даврида ҳам ўша тарихистага амал қилишетган экан.

Ўзбекистон Фанлар академиясида Муҳаммаджон Йўлдошев, ИброШон Мўминов, Бўйров Аҳмадов каби илгор маърифачилирлар кулагуб-куватлаши билан ёш тарихчининг илмий ишни анча мунозаралардан сўнг ёниб. Аммо, ўша вактда диссертант «Ўзбекистонда инжитимони фанлар» журналидаги жашки мақоладан бошида ўчар ерда илмий асарини ўзлон қилишни имкон томонидан нашр этиди. Якнида истеъодли олим Маҳмуд Ҳасанинг узоғи Бўйров Аҳмадов билан бирга Жоха Ахорон ҳаётига оид «Рашоҳат айн ул-ҳаёт» (*«Ҳаёт болуги томилилар»*) китобида кўршишимиз мумкин: «Эшонинг якинларидан бир. Жоха омборларидан бир ҷанчасининг низорат айтар эдик, «Омборларда киримдан баъзи чиқим кўп бўлган эди, аммо йил охирида яна мўлдик дон колганига ажабландим», деган экан. «Бир куни, — деб давом этди бояни низор, — шу хусуда ўшондан сўраганимда, ул эот айтдиларки, «Менинг омборларим гарибларнидир, Аллоҳ гариб, бечораларнинг ризини камайтмайдар», дедилар. Мана шунга ўшаш воқеалар ҳам пирни муршидининг шурхатини янада қилишади.

Аммо ҳозирги серташви замон нуқтаи назаридан қараганда, Жоха Ахоронни яна бир эзгу ишини халнора миқёса фақат Рейган. Буш ва Горбачевни стратегик куролларни тенг яримга қисқартиш шартномасидан буюк тинчликларвар эзгу ишига киёслаш мумкин. Уз давлат низорати кўшинида — Самарқанд вилоятининг ҳуқмидори Султон Аҳмад Мирзо, Фаргона вилоятининг ҳуқмидори Умаршариф Мирзо ва Тошкент вилоятининг ҳуқмидори Султон Махмудхон кўшинилари (Б. Аҳмадов маълумотига кўра, 20000 аскар) тўқнашви арафасида Жоха Ахороннига кўрсатган ҳароматлар атарилини таърихи. Ўша пайтинг-минглаб одамларнинг ёстигина куртишни мазкур хуризеликни Жоха Ахорон азалиши билан олди олинди. Ҳозирги бир-бирини ўйнишга چолганин учаля ҳуқмидор Жоҳондан маслаҳати билан йиғлашиб, қулоқшаш кўришилар. Мундог мўжияти худонинг курадти ва Жоха Ахоронни соғдил нияти билан юз берди.

Қишлоқдан ёзсан, дарвешни ҳуқсига кирган оддий бир дехон фараанди Жоха Убайдуллохнинг шу қадар жонзига куввати қаерден келди экан? Энг мумкин, Жоха Ахорон дилдида Ҳақ таолонинг инсонини Ер юзида яхшилик учун яраттанини теран тушнан иди. Ҳақ таоло инсонларни бир-бира ҳазар-зулм қилиш учун эмас, балки ҳаёт ноз-нельматларидан баҳра олиш учун яраттан. Мана шу эзгу ишиларни барчасида Жоха Ахорон зарарча шаҳси манфаатини кўзламаганлиги, фақат ҳалиғама қайтириши коннотини олий руҳлари назарига тушганини табиийдир. Афсуски, бундай инсонлар дунёда камдан-кам топилади.

Жоҳон ва Навоийнинг нақшбандийлик тариқатига кишиши Жоха Убайдуллохнинг ҳозизба куввати катта ахамият наст атган эди. Агар Улугбекнинг ўлимига Жоха Ахоронни заррача алоқаси бўлганида, бу иккя аллома уни бунчалик эъзозлагаман бўлур эдилар. Бизнингча, ота-бола сultonларни ўртасидаги фоижнина Жоха Ахороннига алоқаси ҳақидаги шубҳа, таҳминлар кейинрек, диган ёзгулини душманлари тарафидан тўкиб қирадиган. Ҳаётни докиди инсонларни таъиинни таътиф, дейсиз!

Жоха Ахорон замонида яшаган аллома, буюк саркарда ва улуғ музаккаби Захиридин Муҳаммад Бобур Ҳиндистон подшош бўлиб турган вағтиларда қаттиқи хасталик учрайди. Подшош ҳастаҳо бўлиб турганда бир давреш келиб унга маслаҳат беради. Унинг айтишини, бир танлини шонг ҳастаҳашиб ҳолдига тайланадиган ёзсан, Ҳуқмидор Жоҳондан маслаҳати билан йиғлашиб, қулоқшаш кўришиларидан сақланинг, ўзингизни ёхтиёт қилинг.

2. Пайғамбар суннатига, яъни айтганларига ва қилганларига амал қилиб яшасаниги, чин мусулмон бўлурсиз.

3. Бу дунё неъматларига ортиқча меҳр қўйманд ва ортиқча нафратланманг. Сизга нимадидар өйретиб турган одамини ўен нарса беролмайдиган одамдидар афзал кўрманд.

Ортиқча меҳр ва нафрат Аллоҳни ўйлашдан ҷалтиди. Бу фоний дунё ишиларни банд бўлиб қолса, Аллоҳ таоло атагидаги ўйлашади.

4. Ҳақ таоло сизга берган насибасига рози бўлинг.

Аллоҳни ҳамонидар сизни қисганига ва сизга қандайдир гам-кулғатлар ишорагина ҳафа бўлманд. Аллоҳ сизга бойлик ёки согломни берганига ортиқча кувонман.

Умрингин охирларида Жоха Ахороннинг Самарқанд вилоятидан 35 минг, Қаршида 23 минг гектар ерлари, бўғ-роллари, экинзор далалар берди. Жоҳоннинг миллиона яқин кўй-кўзини, минглаб йилларидан баъзалини борди. Жоха Ахорон ўйлигига қандайдир фикронани кийинса, шон-шурхат оламга ёйилган пайтида ҳам ўшандай камтарири кийинар эди. Унинг ҳузвурига келиб турдиган амирлар, беклар, вазирлар олдида Жоха Ахорон жуда фақир кўриниди. У амирлар сингари саройларда эмас, балки оддий ҳужрада яшарди. Илм-маърифат учун эса жоҳа бойликларини аямасди. У Мовароониҳар мажҳонийини Жоха Муҳаммад Порсо мулозаматига етибтурлар ва мавлоно Низомиддин Ҳомуш била сухбат тутбутурлар. Мавлоно Яъкуб Чархийдан иршод ва тарбиялар топтибурлар» (Насойим ул-муҳаббат», 140-саҳифа).

Ҳоҳонида келиб, Жоха Ахорон Самарқанд ва Бухорода бораётганида ўйда Баховуддин Накшбандийлининг аткоғли ишодиан ўйли Жоҳон Муҳаммадини чакириб, унинг гўдаклари Жоха Ишқоқ ва Жоҳон Мақсудларни хузвури олиб кеттирган. Жоҳон Шаҳобиддин неваралари билан видолашгач, уларнинг отасига булини, яъни пайғамбар ўбайдуллоҳи, ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Авленинг асл исми Убайдуллоҳ, Жоҳон Ахорон номини кейиниро, эзгу ишилар учун олган. Убайдуллоҳ Тошкент яқинидаги тогли Богоистон қишлоғига (хозирги Бустонидин) ўхриж 1406 (милодий 1405) йилда тутғилган. Ривоятга кўра, Убайдуллоҳ рамазон ойда, пайғамбар Муҳаммад алайхисалом атаси ўйладон Кўръон нозил этилган табаррук ойда таваллуд топган.

Жоҳон Убайдуллоҳ онга тарафдан мұқаддас хонадон — иккениннича халифа — ҳазрат Умар оиласига туташ экан. Отаси Жоҳон Муҳаммуд илми гайб билан шуғулланувчи машҳур мутасавиуф Жоҳон Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Авленинг асл исми Убайдуллоҳ, Жоҳон Ахорон номини кейиниро, эзгу ишилар учун олган. Убайдуллоҳ Тошкент яқинидаги тогли Богоистон қишлоғига (хозирги Бустонидин) ўхриж 1406 (милодий 1405) йилда тутғилган. Ривоятга кўра, Убайдуллоҳ рамазон ойда, пайғамбар Муҳаммад алайхисалом атаси ўйладон Кўръон нозил этилган табаррук ойда таваллуд топган.

Хоҳон Убайдуллоҳ онга тарафдан мұқаддас хонадон — иккениннича халифа — ҳазрат Умар оиласига туташ экан. Отаси Жоҳон Муҳаммуд илми гайб билан шуғулланувчи машҳур мутасавиуф Жоҳон Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Авленинг асл исми Убайдуллоҳ, Жоҳон Ахорон номини кейиниро, эзгу ишилар учун олган. Убайдуллоҳ Тошкент яқинидаги тогли Богоистон қишлоғига (хозирги Бустонидин) ўхриж 1406 (милодий 1405) йилда тутғилган. Ривоятга кўра, Убайдуллоҳ рамазон ойда, пайғамбар Муҳаммад алайхисалом атаси ўйладон Кўръон нозил этилган табаррук ойда таваллуд топган.

Хоҳон Убайдуллоҳ онга тарафдан мұқаддас хонадон — иккениннича халифа — ҳазрат Умар оиласига туташ экан. Отаси Жоҳон Муҳаммуд илми гайб билан шуғулланувчи машҳур мутасавиуф Жоҳон Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Авленинг асл исми Убайдуллоҳ, Жоҳон Ахорон номини кейиниро, эзгу ишилар учун олган. Убайдуллоҳ Тошкент яқинидаги тогли Богоистон қишлоғига (хозирги Бустонидин) ўхриж 1406 (милодий 1405) йилда тутғилган. Ривоятга кўра, Убайдуллоҳ рамазон ойда, пайғамбар Муҳаммад алайхисалом атаси ўйладон Кўръон нозил этилган табаррук ойда таваллуд топган.

Хоҳонида келиб, Жоҳон Ахорон Самарқанд ва Бухорода бораётганида ўйда Баховуддин Накшбандийлининг аткоғли ишодиан ўйли ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Авленинг асл исми Убайдуллоҳ, Жоҳон Ахорон номини кейиниро, эзгу ишилар учун олган. Убайдуллоҳ Тошкент яқинидаги тогли Богоистон қишлоғига (хозирги Бустонидин) ўхриж 1406 (милодий 1405) йилда тутғилган. Ривоятга кўра, Убайдуллоҳ рамазон ойда, пайғамбар Муҳаммад алайхисалом атаси ўйладон Кўръон нозил этилган табаррук ойда таваллуд топган.

Хоҳонида келиб, Жоҳон Ахорон Самарқанд ва Бухорода бораётганида ўйда Баховуддин Накшбандийлининг аткоғли ишодиан ўйли ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Авленинг асл исми Убайдуллоҳ, Жоҳон Ахорон номини кейиниро, эзгу ишилар учун олган. Убайдуллоҳ Тошкент яқинидаги тогли Богоистон қишлоғига (хозирги Бустонидин) ўхриж 1406 (милодий 1405) йилда тутғилган. Ривоятга кўра, Убайдуллоҳ рамазон ойда, пайғамбар Муҳаммад алайхисалом атаси ўйладон Кўръон нозил этилган табаррук ойда таваллуд топган.

Хоҳонида келиб, Жоҳон Ахорон Самарқанд ва Бухорода бораётганида ўйда Баховуддин Накшбандийлининг аткоғли ишодиан ўйли ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўлган.

Маноқибларда айтлинича, табаррүк зот Жоҳон Шаҳобиддин ўйлини ўйнишадиган ўзинида ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин ишодиан ўйли Муҳаммад ибн Шаҳобиддин Бўзидин ўкаси бўл

